

Kilpailuttaminen – julkinen piina

Kuluneen kevään ja kesän aikana on lehdistössä ollut kirjoittelua valtion ja kuntien järjestäminen kilpailutusten kohtuullisuudesta. Tai enemmän niiden kohtuuttomuudesta. Julkisessa sanassa kilpailutuksella on yleisesti ymmärretty olevan kysymys vain halvimman hinnan kiristämisestä toimittajilta. Kirjoittajat ovat kritisoineet mm. sitä, ettei kilpailuttamisella saavuteta mitään. Samaa työtä voisi ostaa muutenkin kuin kilpailuttamalla – ja paljon nopeammin. Oli kysymyksessä vanhustenhoidosta tai tietotekniikan asiantuntijapalveluista. Mielipidekirjoituksissa on esitetty kommentteja siitä, että koko kilpailutustouhu on täysin tarpeetonta 'hullun hommaa'. Erityisesti blogi- ja mielipidekirjoituksissa on esitetty näkökulmia siitä, että kilpailutukset on suunnattu vain suurille yrityksille. Tai niille, joiden kanssa on asiasta sovittu jo etukäteen.

Toimessani koko valtion puolesta sopimuksia tekevän valtion yhteishankintayksikön palveluksessa, en ole kohdannut tilannetta, jossa kilpailutuksen voittajasta olisi sovittu etukäteen. Tai siihen, että asiaa olisi tarjokkaiden puolelta edes yritetty. Peli on avointa eikä myöskään pieniä ja keskisuuria yrityksiä tarkoituksella suljeta pois. Sen paremmin kuin tekisimme sitä, että tarjouskilpailuja suunnattaisiin tarkoituksella vain suurille yrityksille. Moni valtionhallinnon organisaatio haluaa oman kokoisensa tekijän rinnalleen. Tätä kehitystä pyrimme omalla toiminnallamme edistämään ja tarjoamaan mahdollisuuden myös vastaperustetuille yrityksille. Omasta näkökulmastani useasti vaikuttaa siltä kysymys on enemmänkin siitä, ettei pienemmillä yrityksillä ole uskallusta tai resursseja lähteä vastaamaan monimutkaiselta vaikuttavaan tarjouspyyntöön. Ei edes siinä tapauksessa, että voitto kilpailutuksessa toisi yritykselle merkittäviä uusia asiakkuuksia.

Välttämätön paha

Siitä, että kilpailutukset ovat hullun hommaa ja siitä eivätkä ne välttämättä mahdollista parhaan osaamisen tai parhaan lopputuloksen saavutta-

mista, olen kirjoittajien kanssa samaa mieltä. Huonosti suunniteltu kilpailutus varmistaa vain sen, että kaikkien osapuolien tekemä työ valuu hukkaan eikä tavoiteltua lopputulosta saavuteta. Mutta usein syyllinen ei ole kilpailuttaminen, vaan asiakkaan puolelta huonosti suunniteltu tai organisoitu hankinta.

Kilpailuttaminen on lainmukainen velvoite kaikille niille organisaatioille, jotka käyttävät meidän jokaisen veroeuroja. Tämä ei ole vain Suomessa keksitty idea. Sama velvoite koskee kaikkia julkiseen hallintoon kuuluvia organisaatioita koko EU:n laajuudella. Sama kilpailuttamisvelvoite koskee myös kaikkia Maailmankauppa järjestön (WTO) jäsenmaiden julkishallintoa. Olin äskettäin luennoimassa Skopjessa, Makedonissa. Matkalla silmäni avautuivat uudenlaiseen näkökulmaan. Makedonian julkishallinnon edustajat olivat erityisen huolestuneita siitä, miten EU suhtautuu Makedoniaan kansakuntana, jos julkishallinnon hankinnoissa ei noudateta pilkkulleen EU:n direktiivejä. Huolestumisensa asiasta esittivät julkishallinnon lisäksi myös tavarantoimittajien edustajat. Puolen Suomen kokoinen kansakunta vaikutti yhteisesti ymmärtäneen, ettei julkisissa hankinnoissa ole kysymys vain yhdestä kaupasta, vaan koko kansakunnan kannalta merkittävästä asiasta. Jos EU:n direktiivejä ei noudateta, ei pääsyä EU:n jäsenvaltioksi ole. Tai kun maa joskus on osa EU:ta, niin sakot määräysten noudattamatta jättämisestä saattavat olla suuriakin. Ja lopulta sakkujen maksajina ovat kaikki veroja maksavat kansalaiset ja yritykset. Niin toimittajien edustajat, kuin virkamiehetkin.

Hanselin tapa tehdä kilpailutuksia

Hansel aloitti toiminnan valtion yhteishankintayksikkönä varsinaisesti vuonna 2004. Sitä edelsivät useamman vuoden järjestelyt kauppatalo Hanselin aikaisen tukkukaupan purkamiseksi. Yrityksen nimestä pudotettiin kauppatalo pois ja tavaran ostamisesta varastoon luovuttiin. Myös kunnat suljettiin pois Hanselin fokuksesta, mikä johtui yhteishankintayksikön määritelmästä suunnitellussa hankintalainsäädännössä. Sen mukaan

Kirjoittaja on Hansel Oy:n valtion tietohallinnon hankinnoista vastaavan yksikön päällikkö.

yhteishankintayksikkö voisi toimia vain omistajalleen. Hanselin tapauksessa valtiolle, joka omistaa 100% yrityksestä. Samaan aikaan EU:n antama direktiivi julkisista hankinnoista mahdollisti puitejärjestelyjen tekemisen, jota uusi yritys alkoi toteuttaa jo ennen kuin kansallinen lainsäädäntömme saatettiin kuntoon vuonna 2007. Direktiivi mahdollisti myös ennen tarjouspyynnön julkaisemista toimittajien kanssa käytävät ns. tekniset vuoropuhelut. Termi tulee laista ja tarkoittaa yleisiä keskusteluja hankinnan kohteesta, suunnitelluista sopimusehdoista ja hinnoittelusta – siis yleensä tulevasta kilpailutuksesta. Kunhan nämä keskustelut järjestetään tasapuolisesti ja ketään syrjimättä. Tällaista tapaa ei julkisissa hankinnoissa yleensä käytetty. Eikä tapa ole vielä levinnyt kaikkiin julkisiin hankintoihin, vaikka näiden keskustelujen käyminen on lisääntynyt sen jälkeen kun sen aloitimme.

Kehitimme vuoropuhelulle myös tasapuolisen ja syrjimättömän tavan. Julkisista hankinnoista voidaan ilmoittaa Hilma-palvelussa (www.hankintailmoitukset.fi) ns. ennakoilmoituksella. Tämän ilmoituksen tarkoituksena on antaa markkinoille ennakkotietoa suunnitellusta hankinnasta. Lisäämme ennakoilmoitukseen päivät ja ajat, jolloin tapaamme hankinnasta kiinnostuneita toimittajia. Tulevan tarjouskilpailun suunnittelun aikana lähetämme myös tarjouspyyntöluonnoksen kommentteille kaikille niille yrityksille, jotka ovat ilmoittaneet meille kiinnostuksensa ennakoilmoituksessa julkaistusta hankinnasta. Koska tarjouspyyntöä ei enää sen julkaisemisen jälkeen voida muuttaa eikä julkisissa hankinnoissa saa olla tinkimiskierroksia, on tämä vaihe toimittajien kannalta tärkeä. Tässä vaiheessa hankintaan voi vielä vaikuttaa: pyytää poistettavaksi tai muutettavaksi sellaisia kohtia, jotka ovat kynnyskysymyksiä ja estävät yrityksen osallistumisen

tulevaan tarjouskilpailuun. Uskoisin, että olemme tässä piirun verran tavallista avoimempia. Kaikkia ehtoja emme aina kuitenkaan voi muuttaa. Tässä tulevat vastaan valtionhallinnon yleiset käytännöt tai oikeustapaukset, joissa on tulkittu hankintalain kiemuroita. Pyrimme kuitenkin huomioimaan pahimmat esteet. Myös ja etenkin ne, joita pienemmät yritykset esittävät.

Aikaa vievä prosessi

Valmisteluvaihe saattaa kestää muutamista kuukausista jopa vuoteen. Tänä aikana toimittajien lisäksi käymme laajoja keskusteluja valtionhallinnon asiakkaiden kanssa tulevasta hankinnasta. Myös valtionhallinnon asiakkailta toivomme kriittistä silmää etukäteen valmistelemaamme tarjouspyyntöön. Tarjouskilpailun valmisteluvaiheessa järjestämme useita kokouksia, joissa suunnitellusta hankinnasta keskustellaan ja pohditaan yhteisesti miten tuleva sopimus parhaiten täyttäisi valtionhallinnon asiakkaiden tarpeet.

Avoimet keskustelut niin asiakkaiden kuin toimittajien kanssa ovat kaiken A ja O. Ilman niitä mahdollisimman monen asiakkaan ja toimittajan tarpeet täyttävää sopimusta ei voida saada aikaseksi. Puitejärjestelyn tekemistä ja sopimuskauden aikaista toimintamallia suunniteltaessa on etenkin tietotekniikan alueella huomioitava tuleva kehitys seuraavan neljän vuoden aikana, minkä puitejärjestely voi enimmillään kestää. Kristallipalloa ja 'Näkijän' kykyjä tarvittaisiin tässä työssä. Kaiken tulevan huomioon ottaminen ei useinkaan ole mahdollista, joten niin toimittajien kuin sopimusta sen valmistuttua käyttävien valtionhallinnon asiakkaiden kannalta on tärkeää huomioida jo tarjouskilpailussa sopimuksen joustavuus ja vastaavuus muuttuviin tarpeisiin, kehittyvään tekniikkaan ja toimintamalleihin.

Hallitus 2009

Puheenjohtaja Mitro Kivinen

p. +358 40 589 2724
mitro.kivinen@kolumbus.fi

Seppo Takanen

p. +358 50 581 0140
seppo.takanen@codebakers.fi

Marianne Malila

malila68@gmail.com

Juha Jääskinen

juha.jaaskinen@digia.com

Timo Sundman

timo.sundman@tieto.com

Tiina Kiuru

tiina.kiuru@ri.fi

Jyri Partanen

jyri.partanen@sulake.com

Varajäsenet

Ilkka Pirttimaa

p. +358 50 389 0022
ilkka.pirttimaa@stockmann.com

Altti Lagstedt

altti.lagstedt@haaga-helia.fi

Liittokokous- edustajat

Minna Oksanen

minna.oksanen@gmail.com

Seppo Takanen

seppo.takanen@codebakers.fi

Lauri Laitinen

lauri.laitinen@nokia.com

SYTYKE ry:n hallituksen sähköpostilista:

hallitus@sytyke.ttlry.fi